

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: A. Holenstein, T. Maisen, M. Prak (2008) The republican alternative: the Netherlands and Switzerland compared]

't Hart, M.

DOI

[10.18352/bmgn-lchr.7054](https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.7054)

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

't Hart, M. (2009). [Bespreking van: A. Holenstein, T. Maisen, M. Prak (2008) The republican alternative: the Netherlands and Switzerland compared]. *Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden*, 124(4), 638-640.
<https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.7054>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (<https://dare.uva.nl>)

Holenstein, A., Maissen, Th., Prak, M. (eds.), *The Republican Alternative. The Netherlands and Switzerland compared* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2008, 360 blz., €34,50, ISBN 978 90 8964 005 5).

Vreemd dat dit boek niet eerder is verschenen. Dat schrijf ik niet omdat de conferentie, waarop de bijdragen in deze bundel zijn gebaseerd, al in 2004 plaatsvond, maar omdat het onderwerp zo uitermate voor de hand ligt. Binnen het vroegmoderne Europa bestonden allerlei territoriale soevereine eenheden met een vorst aan het hoofd. Zoniet de noordelijke Nederlanden en Zwitserland. Alle reden dus om deze twee uitzonderingen op de monarchale regel eens met elkaar te vergelijken.

André Holenstein, Thomas Maissen en Maarten Prak hebben daarom een aantal historici uit beide landen bijeengebracht. Sommigen richten zich op òf

Nederland òf Zwitserland, anderen kijken meer expliciet naar dwarsverbanden en in hoeverre het ene land model stond voor het andere. Om te beginnen met dat laatste: vrijwel nooit is Zwitserland een voorbeeld voor de Nederlandse Republiek geweest. Daarvoor was het land niet belangrijk genoeg. Alleen tijdens de formatieperiode van de Republiek, in de jaren tachtig van de zestiende eeuw, keken Nederlanders naar Zwitserland als voorbeeld van een federatie van soevereine staten, als voorbeeld van hoe het ook kon (zie bijdrage Martin van Gelderen). Daarna werden de Zwitserse kantons wel eens gebruikt als ideaal van een hardwerkende, agrarische natie waar men nog eerlijk met de handen werkte en waar het grote geld nog niet het arbeidsethos en de republikeinse waarden had verziekt (onder andere in de bijdrage van Ida Nijenhuis).

Omgekeerd lag dat anders: de politiek-militaire macht en de economische bloei van Nederland maakten dat Zwitsers langdurig in de Republiek geïnteresseerd waren. De hoge mate aan religieuze tolerantie en het open beleid voor immigranten werden door sommige Zwitsers gezien als belangrijke voorwaarde voor economische expansie. In de latere achttiende eeuw, toen het relatieve verval zich begon af te tekenen, gebruikten steeds meer Zwitsers Nederland juist als model hoe het niet moest, zoals Béla Kapossy laat zien. Toen zag men vooral de nadelen van te sterke internationale verwickelingen en beschouwde men het weren van vreemdelingen als middel om de republikeinse kracht van de kantons te versterken.

De nadruk op de eigen kantonale identiteit was in het algemeen veel sterker in Zwitserland. Dat hing samen met een strikte religieuze politiek. Francisca Loetz wijst wel op opvallende uitzonderingen waarbij katholieken en calvinisten van hetzelfde kerkgebouw gebruik moesten maken, maar de lokale autoriteiten reguleerden dat allemaal, inclusief voorschriften wanneer de (calvinistische) predikant het (katholieke) 'Ave Maria' moest aanheffen. Overtuigend betoogt Willem Frijhoff dat de Republiek in naam dan wel calvinistisch was, maar dat de praktijk toch vooral zeer tolerant ten opzichte van andersdenkenden was. Het religieuze beleid werd in de regel overgelaten aan de kerkelijke gezagsdragers, en (anders dan in Zwitserland) niet aan de politieke machthebbers. Deze verdraagzaamheid leidde onder meer tot de zeer curieuze onderneming om Zwitserse Wederdopers naar Nederland te 'exporteren', zoals te lezen is in de mooie bijdrage van Stefan Altorfer-Ong. Dit was niet de enige export: daarnaast stuurde men ook Zwitserse soldaten en Zwitsers geld naar de Republiek.

De meeste andere auteurs behandelen voornamelijk politiek-theoretische opvattingen in het republicanisme van tijdgenoten en hoe zij daar in woord en beeld vorm aan gaven. Nederlanders beriepen zich daarbij vaak op de Romeinse Republiek, Zwitsers zochten het dichterbij huis: een noord-Europese, middeleeuwse republikeinse traditie. Uiteraard waren er verschillen: Nederland kende sterkere centraliserende elementen als de stadhouder, de vergaderingen van de Staten-Generaal en het natuurlijke overwicht van Holland. Voorts stond de Republiek onder voortdurende militaire dreiging, wat onder meer leidde tot zware belastingen en een hoge staatsschuld. De militaire dreiging was vrijwel afwezig in Zwitserland, aangezien zowel

Frankrijk als de Habsburgers graag deze bufferzone tussen hun gebieden wilden behouden. Daarom hief men ook nauwelijks belastingen in de kantons, bestond er vrijwel geen staatschuld, terwijl de Landdag veel minder macht had en minder geïnstitutionaliseerd was dan de Staten-Generaal. Wel kende men er een actieve vorm van militaire dienst, die ook het republicanisme weer versterkte.

In deze bundel springt slechts één bijdrage er in negatieve zin uit: Daniel Schläppi's 'Debating the Republic: A Conference Report'. Dit laatste stuk zou eigenlijk de uitsmijter moeten vormen van het boek met duiding van de interessante overeenkomsten en verschillen. In plaats daarvan is het een slappe, nogal willekeurige opsomming van enkele punten die niet in dit boek aan de orde komen. Het is de vraag wie gediend is met vage opmerkingen als: 'a conscientious comparison ... might produce some exciting results' (326) en 'a further elaboration of the comparison...seems to suggest fruitful itineraries' (329). Het doet nogal afbreuk aan de academische status van de bundel als geheel.

Als laatste wil ik nog opmerken dat het kaartje van Zwitserland en enkele latere illustraties wel heel slecht zijn afgedrukt. Dat heb ik ook bij andere publicaties van Amsterdam University Press gezien: dat kunnen zij blijkbaar niet goed. Jammer. Terwijl elke bijdrage een eigen notenapparaat kent, heeft het boek aan het eind nog een handig bibliografisch overzicht, waarin alle bekende studies op het gebied van Nederlands-Zwitserse betrekkingen in de vroegmoderne tijd zijn opgenomen. Heel stimulerend voor mogelijk vervolgonderzoek. Een goed begin van de uitermate interessante vergelijking tussen deze twee republieken is alvast in dit boek te vinden.

Marjolein 't Hart, Universiteit van Amsterdam (M.C.tHart@uva.nl)